

JURNAL

ПЕNTPЪ PESПÎNDIPEA ШТIINЦЕЛОРЪ NATЪPAЛЕ ШI ESAKTE, ÎN TOATE KЛASEЛЕ.

Pediџeatъ

de

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

№ 12. (Anълъ алъ tpeiлea) Бъкъpeшtĭ 30 Maptie, 1858.

Konpindepea: Zmintipea în panoptълъ eĭ kъ kъestiъniле жъpidiчe.— Лъnълъ.— Komъnikaџiъnĭ шtiinџifiчe miчĭ.

Zmintipea în panoptълъ eĭ kъ kъestiъniле жъpidiчe.

VII. Monomania npin imitaџiъne.

Toate natimiле mintaле (zmintipiле) sîntъ nînъ ла ъnъ гpadъ, kontaџioase (лiniчioase). A-desea вedepea zmintiџiлopъ шi o koнвieџъipe npea intimъ kъ eĭ, noate sъ komъniчe keapъ чeлopъ sъnъtoшĭ, aчeastъ natimъ tepiвiлъ. S'a въzъtъ kъ keapъ mediчiĭ opîndъiџĭ ла kaseле zmintiџiлopъ, okъnîndъ-se npea mълtъ kъ stъdiъл aчestopъ nenopoчiџĭ, s'aъ zmintitъ шi eĭ. De aчeea niчĭ nъ e вine kъ oamenii, fъpъ d'a aвea o tpeвъinџъ neanъpatъ, sъ вiziteze adese-opĭ kaseле zmintiџiлopъ.

Însъ nъ nъmaĭ natimiле mintaле, чi шi toate natimiле nepвoase notъ sъ deвie kontaџioase. Este шtiъtъ kъ вedepea ъnъĭ omъ kъzîndъ în snasme (eniлensie) noate sъ npodъkъ asemenea snasme ла aчeĭ kape se ъitъ ла dînsълъ kъ atenџiъne, maĭ kъ seamъ kîndъ sîntъ d'ъnъ kapaktepъ îmnpesionaвiлъ.

Asemenea este o fantъ kъnoskъtъ, kъ kpimeле sîntъ ka sъmînџa poditoape: вedepea ъne kpime npodъчe mълte aлteле. De kîndъ saлoaneле жъdiчiepe în Eъpona aъ înчenъtъ a tpakta în nъвлiкъ «kpimeле чeлeвpe», aчeste kpime чeлeвpe aъ înчenъtъ sъ se îmmълџeaskъ din zi în zi maĭ mълtъ. Mълџĭ лeџistĭ aъ fъkъtъ oвsepвaџiъnea foapte жъstъ kъ, toate eksekъџiъniле nъвлiчe ъnde

se omoаръ asasinĭ шĭ алцĭ кріminалĭ, în локȣ ка съ сперіе пе oamenĭ ка съ нȣ maĭ komitъ asemenea кріme; din kontra ȣне-орĭ дъ прілеџіȣ шi esчitъ înкъ ла asemenea кріme. Bedерea сънџелȣĭ върsatȣ, sterџe din inima омȣлȣĭ ороrea шi antipatiea natȣралъ, каре fie-каре din noĭ аре în kontra сънџелȣĭ.

Sîntȣ ȣнеле esemple foapte кȣріоase în привinца ачesta, рапортate de *Otfla.*

Ȣнȣ zmintitȣ каре н'а фъкȣtȣ nimȣлȣĭ ръȣ пînъ акȣmȣ, дȣпе че а вьзȣtȣ tъindȣ ȣнȣ поркȣ, a tъiatȣ шi елȣ ȣнȣ омȣ.

Ȣнȣ омȣ sȣпȣsȣ патimeĭ мелапколіеĭ, asistîndȣ ла екsекȣціȣнеа ȣнȣĭ кріміналȣ, девine fȣріosȣ шi врîndȣ съ imiteze fantele вȣроȣлȣĭ (џеалатȣлȣĭ) съ шi арȣнкъ пе oamenĭ съ'ĭ омоаре.

Ȣнȣ болнавȣ кърȣia s'а лъsatȣ сънџе din вînъ, вьzîndȣ сънџеле пентрȣ întîia оаръ în віеаца sa, este npinsȣ d'о омȣчidere сънџероасъ шi вреа съ sȣгъ сънџеле oamenілорȣ.

Ȣнȣ бъiatȣ de 6 anĭ a sȣгрȣмаtȣ пе sора sa, о fetiцъ de 4 anĭ; întребîndȣ'лȣ de че a фъкȣtȣ ачeasta, елȣ а ръспȣнsȣ: Амȣ вьзȣtȣ în komedie кȣмȣ Satana sȣгрȣмъ пе Polichinel, мĭ-а плъкȣtȣ fanta лȣĭ шi амȣ imitat'о.

În toate църіле ȣнde попȣлiĭ s'а обічнȣitȣ кȣ bederea жокȣрілорȣ сънџероасе пе sчепъ, аколо морaвȣріле s'аȣ stрікаtȣ шi аȣ девенitȣ сънџероасе шi варваре. Нȣмаĭ în Sпаniea, în ачеastъ царъ ȣнde жокȣлȣ сънџерosȣ алȣ лȣпtелорȣ taȣрілорȣ este în modъ, нȣмаĭ аколо s'а нȣtȣtȣ ȣрма niшte Autada-fé шi алtе asemenea sчепе terібілe шi сънџероасе. Нȣмаĭ în timпȣл deskadenцеĭ Ромеĭ кîndȣ s'аȣ презенtatȣ în amfiteатре (Arene) жокȣріле сънџероасе але гладіаторілорȣ шi а oamenілорȣ арȣнкацĭ naintea леілорȣ ка съ'ĭ мънînче, нȣмаĭ atȣнчĭ s'а нȣtȣtȣ ȣрма în ȣліцеле Ромеĭ niшte evenimente d'о крȣzime terібілъ, niшte лашітъцĭ, каре аȣ înгропatȣ лібертатеа еĭ шi кȣ dînsa totȣ ачеstȣ stat antiкȣ челебрȣ шi omnipotentȣ.

Ачeste konsideрацiȣнĭ sîntȣ d'о imпортанцъ imensъ пентрȣ леџisтĭ шi педагоџĭ. Кîndȣ ва чine-ва а îndȣлчi морaвȣріле ȣнȣĭ попȣлȣ, съ'лȣ пъstreze кîtȣ съ поате de bederea сънџелȣĭ; кîndȣ ва съ'лȣ апере de крime, съ fакъ ка съ нȣ se ворбеаskъ преа мȣлtȣ în пȣбліkȣ despre кріme, кiаръ нічĭ despre pedenseле еĭ.

Maniea.

Maniea este о zmintire џенералъ însъ însoцitъ d'о esчitaцiȣне (апрindere) маре. О мȣлцimе de ideĭ абsȣрde шi неаdевъраte, diferite Iлȣziȣнĭ шi Hallucinaцiune se презinтъ ȣна дȣпе алта. Zmintitȣлȣ stігъ, se некъжеште devine fȣріosȣ, bate шi atакъ пе oamenĭ, рȣпе toate лȣкрȣріле каре bede; însъ н'аре нічĭ о idee fiksъ шi kîte odatъ паркъ ворбеште кȣ s'не. Dарȣ ȣнȣ караkтерȣ партікоlарȣ este ла ачеastъ zmintire къ, zmintitȣл паркъ saлтъ de ла о idee ла алта, d'о impresiȣне ла алта; апоĭ este пȣцinȣ simцitорȣ пентрȣ infлȣinцеле кълдȣреĭ saȣ але frigȣлȣĭ, пентрȣ foame saȣ sete шi stomакȣлȣ лȣĭ este кiар nesimцitорȣ пентрȣ лȣкрȣріле otръвite; ȣнȣ asemenea zmintitȣ поате съ bea fъръ нічĭ ȣнȣ efектȣ ȣнȣ emetікȣ, каре продȣче вършътȣръ ла орĭ-че омȣ. Medічiĭ zicȣ къ, ȣнȣĭ asemenea zmintitȣ 'ĭ тревȣе datȣ ȣнȣ emetікȣ de треĭ, патрȣ орĭ maĭ таре de kîtȣ ла ȣнȣ омȣ сънътosȣ. Ȣнȣ zmintitȣ maniaкȣ шеде iарна afаръ ла frigȣ fiindȣ нȣмаĭ în къмашъ; ȣнȣ алtȣ омȣ s'арȣ ръчi, арȣ kîшtiга о перipneȣmonie dарȣ zmintitȣлȣĭ нȣ'ĭ пасъ nimікъ. Eatъ infлȣinца imensъ ч'о аре партеа поаstръ spiritȣалъ, морaлъ asȣпра пърцĭ fizічe. Кîndȣ sȣfletȣлȣ este esaлtatȣ de manie, нȣмаĭ аре timпȣ съ se maĭ rindeaskъ ла тревȣinцеле корпорале (прекȣмȣ foamea шi setea) нȣмаĭ аре timпȣ съ maĭ simцъ frigȣ, saȣ кълдȣра.

Кîndȣ maniea н'а ажȣнsȣ întр'ȣнȣградȣ маре, atȣнчĭ поате съ ворбеаskъ înкъ чine-ва кȣ maniaкȣлȣ întр'ȣнȣ momentȣ de лȣчiditate, поate съ прiimeаskъ de ла dînsȣлȣ оареш-каре ръспȣнsȣ шi елȣ поате съ fie кiарȣ ръспȣнzaбілȣ пентрȣ акціȣніле sале, каре ле аȣ komisȣ întр'ачеstȣ momentȣ, dарȣ кîndȣ maniea a ажȣнsȣ ла ȣнȣ градȣ maĭ маре, atȣнчĭ toate ȣрмеле de inteлiџенцъ прin ȣрмаре шi de ръспȣнzaбілitate s'аȣ stinsȣ ла ачeste fiinцe ȣмане nenорочite.

Este шi о *manie pацiонаlъ* (manie raisonante); аstъ manie este кȣ totȣлȣ кȣріоаsъ. Maniaкȣлȣ komite diferite estравaганце, кȣ toate ачеstea este елȣ în stаре а fаче niшte рефлексiȣнĭ (обsервацiȣнĭ) рацiонабілe, este шi în stаре съ ръспȣнzъ întр'ȣнȣ modȣ înцелеntȣ ла întребъріле каре ĭĭ fаченȣ. Елȣ skріе skрisoаре bine

компȣсъ, dapŭ dȣпе че a terminatŭ ȣna, o рȣпе кȣ fȣpie ші împреȣнъ кȣ dînsa рȣпе ші хаïнеле сале. Amŭ кȣnoskȣtŭ o damъ, zіче Pinel, каре ера în stape sъ sȣsцie ope întpeцĭ o конверsaцiȣне foapte înцелеаптъ; însъ din timпŭ în timпŭ debinea апрinsъ паркъ boеa sъ se чеapte, апоĭ ла sъfîpшitȣлŭ конверsaцiȣнеĭ 'шĭ рȣпе хаïнеле, ачеаstъ damъ ера o maniакъ.

Kîndŭ ȣнŭ omŭ îndatъ skimбъ кȣstȣpiле ші обічеїȣpiле sале de maĭ nainte, kîndŭ ȣнŭ omŭ блîndŭ îнчепе sъ se некъжеаскъ adese-opĭ, saŭ ȣнŭ omŭ невоpбitopŭ îнчепе sъ ворбеаскъ mȣлтŭ, atȣнчĭ familiea лȣĭ тpeбȣе sъ se teamъ къ e ameninцatŭ d'ȣнŭ atакŭ de manie.

Demencia.

Demencia este ȣнŭ felŭ de zmintipe, каре o пȣtemŭ нȣmi: нȣлitate, nimiчipe ші stinцерea комплетъ a тȣтȣpopa fакȣлтъцiлор menцале але omȣлȣĭ; omȣлŭ a înчetatŭ sъ fie o fiinцъ biталъ moралъ ші înцелеаптъ ші a debenitŭ паркъ o fiinцъ бpȣтъ, паркъ ȣнŭ aȣtomatŭ saŭ o mашinъ каре se mішкъ înкоаче înколо însъ fъpъ sȣfлетŭ, fъpъ înцеленчiȣне ші fъpъ boinцъ лібеpъ. Demenчiȣлŭ (adeкъ zmintitŭ de demenчia) паркъ e skimбatŭ кȣ totȣлŭ; елŭ нȣmaĭ кȣноаште пе amічiĭ ші pȣdеле sале, нȣ ворбеште, нȣ чере nimiкŭ, нȣ simte ші нічĭ нȣ прічепе nimiкŭ. Dap ші ла ачеаstъ sпецъ de zmintipe kîndŭ нȣ e înкъ desboлtatъ, zmintitȣлŭ kîndŭ плînцe, kîndŭ pîde amîndoъ fъpъ казъ, sîntŭ indeferenцĭ (чesimцitopĭ) пентpȣ плъчерea ші întpistapea familieĭ лорŭ; opĭ-че impресiȣне каре se презinтъ акȣm naintea spiritȣлȣĭ лорŭ, opĭ къ n'ape asȣпpa лоp нічĭ ȣнŭ efektŭ saŭ ȣнŭ efektŭ foapte трекътоpŭ; maĭ dȣpaбiле ръmîne ла eĭ adȣчерea aminte de impресiȣнеa каре aŭ aвȣt'o 'nainte mȣлцĭ anĭ, în tinereцеa лорŭ. Kîndŭ se sілеskŭ ші fiksezŭ atenцiȣнеa (бъгарea de seamъ a лорŭ) ла ачеea че ворбеskŭ oamenii кȣ dînшiĭ, atȣнчĭ sîntŭ în stape sъ dea înкъ ръsпȣнsȣpĭ dpente ші paцionaбiле, sîntŭ în stape keapŭ sъ sȣsцie o miкъ конверsaцiȣне, sъ sпȣе o miкъ istopie, sъ жоаче ші sъ kînte. Ла алцĭ, ла каре demencia este înкъ maĭ пȣцin desboлtatъ, este înкъ maĭ greȣ d'a кȣноаште ші a апреціа adeвъpata лорŭ stape mentaлъ ші mȣлцĭ îшĭ înкiпȣesкŭ къ ачештĭ oamenĭ sîntŭ нȣmaĭ d'o inteлiцenцъ debiлъ. Asemenea oamenii поате sъ нȣ apate нічĭ o depanцiape în ideiле лорŭ, însъ în акцiȣніле лорŭ sъ bede o aбatepe din datopiiле ші нȣрtapea чеpȣтъ ла ȣнŭ omŭ кътŭ se kade, къчĭ eĭ нȣ împлineskŭ întokmaĭ datopiiле лорŭ ка четъцenĭ, нȣ kondȣкŭ біне aфачеpiле лорŭ пpiвate, fakŭ datopie fъpъ перspeктiве d'a ле плъti, жокŭ жокȣpĭ pȣinoase ші компромitŭ biitopȣлŭ лорŭ ші алŭ familieĭ лорŭ; întp'ȣнŭ кȣвîнтŭ eĭ нȣ sîntŭ în stape a aпреціа біне poziцiȣнеa лорŭ socialъ ші че тpeбȣе sъ fakъ ка sъ fie fepiчitъ în ачеаstъ poziцiȣне. Кȣ toate ачестea, am zis къ asemenea oamenĭ în paпортȣлŭ ideiлорŭ лорŭ нȣ apatъ нічĭ o depanцiape ші ворбеskŭ în toate пȣнktȣpiле ка oamenii înцеленцĭ; къчĭ întp'adeвъpŭ sъ чере ȣнŭ градŭ mȣлтŭ maĭ mape алŭ inteлiцenцеĭ d'a кȣноаште чіне-ва poziцiȣнеa лȣĭ socialъ în mizлокȣлŭ soчietъцеĭ oameneштĭ ші нȣ se kondȣче konformŭ кȣ poziцiȣнеa sa, de kîtŭ sъ dea ръsпȣнsȣpĭ лоцiче ші înцелente. Nimte asemenea oamenĭ поате sъ fie npiбiцĭ în toatъ бiеaцa лорŭ ка nimte koniĭ neбîpsнiчĭ. Asemenea oamenĭ kpedŭ ла opĭ-че лȣкpȣ, sîntŭ ленеші, нȣ bopŭ sъ лȣкрезe. Ачеаsta este o natimъ mentaлъ каре se desboaлтъ înчетŭ ші se desboaлтъ opĭ din sine opĭ dȣпе алте natime mintaле прекȣmŭ dȣпе manie ші monomanie; în ачеstŭ kasŭ este небindeкaбiлъ. Kîndŭ demenчia se desboaлтъ кȣ o penezivиȣне. atȣнчĭ se презinтъ întp'ȣнŭ градŭ mape ші atȣнчĭ este de bindeкatŭ. Dȣпе bindeкаpe, zmintitȣлŭ 'шĭ adȣче aminte de епока în каре ера zmintitŭ ші o deskpie ка o епокъ în каре a тpъitŭ o esistinцъ mашinaлъ. Espresiȣнеa обpazȣлȣĭ ȣнȣĭ omŭ, каре ape demenчia este atîtŭ de kapaктеpistiкъ în kîtŭ лесне поате sъ'лŭ кȣноаskъ чіне-ва.

În пȣнktȣлŭ bедереĭ жȣpidiче тpeбȣе sъ нȣ ȣîтъmŭ a esamina ла zmintiцĭ daкъ sîntŭ atакaцĭ нȣmaĭ d'o depanцiape în boinцa лорŭ, dapŭ нȣ în înцеленчiȣне, saŭ în amîndoъ; ачеste amîndoъ fакȣлтъцĭ aŭ шедереa лорŭ în кpeepĭ, însъ inteлiцenцa este o fакȣлtate npimitiбъ ші boinцa este sekondapъ; ȣнŭ omŭ тpeбȣе sъ шtie maĭ nainte че boeште ші че ȣpтъ тpeбȣе sъ boiaskъ; npin inteлiцenцъ npiimimŭ impресiȣнĭ din лȣmea esтеpiоаpъ; npin boinцъ ле dъmŭ înапоĭ; апоĭ daкъ impресiȣніле че ле npiimimŭ sîntŭ neade-

въpate ші depanцiate, atȣнчї негрешitȣ̆ къ ші воinцa noastpъ tpeбȣe sъ fie абътȣtъ din калеa dpeaпtъ; dакъ sîntȣ̆ ameцitȣ̆ ші нȣ штiȣ̆ ȣnde sîntȣ̆, негрешitȣ̆ къ нȣ почiȣ̆ sъ воieskȣ̆ ȣнȣ̆ лȣкpȣ рацioнaбiлȣ̆.

Din контpa, inteлiџенцa noate sъ fie sънъtoasъ ші нȣмаї воinцa depanцiatъ ші zmintitъ, пpeкȣмȣ̆ am възȣtȣ̆ ла omȣчidepea instinktiвъ къ omȣлȣ̆ stpigъ: skъпaцi-мъ d'aчeastъ кpimъ каpe воiȣ̆ s'o komitȣ̆, штiȣ̆ къ este o кpimъ însъ нȣ почiȣ̆ sъ fakȣ̆ алtȣ̆-feлȣ̆, sîntȣ̆ siлitȣ̆, воinцa mea паpкъ e легатъ ші нȣ e лiбepъ ка ла toцї oamenї. Ачeastъ distinkцiȣne este foapte imnoptantъ пentpȣ tpiбȣнaлe; къчї ȣнiї жȣdeкъtopї kîndȣ̆ вopбeskȣ̆ de zmintiцї înцeлегȣ̆ ȣнȣ̆ omȣ̆ ла каpe înцeлenчiȣne este depanцiatъ ші zmintitъ ші нȣ штiȣ̆ къ sîntȣ̆ мȣлцї smintiцї, каpe sîntȣ̆ smintiцї нȣмаї în fakȣлtatea воinцeї dapȣ̆ нȣ în ачeea a inteлiџенцeї; anoї fiind-къ кȣлnaбiлitatea ȣнȣї omȣ̆ este базатъ пe воinцa sa лiбepъ, de ачeea e înбedepatȣ̆ къ apȣ̆ fi o нedpentate a пedensi ȣнȣ̆ omȣ̆ каpe a komisȣ̆ o кpimъ kîndȣ̆ воinцa sa нȣ epa лiбepъ, чi depanцiatъ mъкapȣ̆ къ înцeлenчiȣнea лȣї e sънъtoasъ. Ppin ȣpmape totȣ̆-d'aȣнa kîndȣ̆ sъ ва npezenta ȣнȣ̆ казȣ̆ къ ȣнȣлȣ̆ a komisȣ̆ o кpimъ, fъpъ sъ aiбъ вp'ȣнȣ̆ intepesȣ̆ d'a o faчe, atȣнчї жȣdeкъtopȣлȣ̆ tpeбȣe негрешitȣ̆ sъ se rîndeaskъ чeва maї бine ші sъ esamineaze toate imnpeцiȣpъpiлe dакъ нȣ este aiчї ȣнȣ̆ казȣ̆ d'o zmintipe napцiaлъ, adeкъ къ нȣмаї fakȣлtatea воinцeї este zmintitъ ла aчestȣ̆ omȣ̆. Medičina легалъ ва лъmȣpi atȣнчї opi-чe îndoiaлъ.

Dapȣ̆ sъ noate негрешitȣ̆ къ ȣнȣ̆ кpiminaлistȣ̆ sъ'ші simȣлeze o zmintipe adeкъ къ sъ вopбeaskъ ші sъ apate o nȣptape ка ȣнȣ̆ zmintitȣ̆ ка sъ skane din nedeansъ; însъ aiчї este o чipкȣmstanцъ imnoptantъ пentpȣ жȣdeкъtopȣ̆, adeкъ adeвъpatȣлȣ̆ zmintitȣ̆ нȣ штie niчї odatъ къ e zmintitȣ̆ ші i se nape къ e sънъtosȣ̆, пe kînd ачeлa каpe simȣлeazъ zmintipe ziчe ші peneteazъ ла opї-чe minȣtȣ̆ къ e zmintitȣ̆; anoї ȣнȣ̆ жȣdeкъtopȣ̆ înцeлentȣ̆ saȣ̆ ȣнȣ̆ medikȣ̆, каpe ape oapeшї-каpe esnepiinцe în asemenea лȣкpȣpї, o sъ кȣnoaskъ dȣne o mikъ конвepsaцiȣne кȣ deлiкȣentȣлȣ̆, кȣ чine ape a faчe; кȣ ȣнȣ̆ adeвъpатȣ̆ zmintitȣ̆ saȣ̆ кȣ ȣнȣ̆ adeвъpatȣ̆ miшeлȣ̆.

Dapȣ̆ întокmaї кȣмȣ̆ ȣнȣ̆ omȣ̆ sънъtosȣ̆ noate sъ simȣлeze o zmintipe, asemenea noate ші ȣнȣ̆ adeвъpatȣ̆ zmintitȣ̆ sъ simȣлeze o stape sънъtoasъ. Asemenea zmintiцї întpeбȣinцezȣ̆ atȣнчї feлȣpimї de вiклeniї ші de simȣлaцiȣнї, feлȣpimї de meшteшȣгȣpї ші de intpiцe, ка sъ fakъ пe pȣde, пe mediчiї ші пъzitopiї лopȣ̆ sъ кpeazъ къ sîntȣ̆ aкȣmȣ̆ sънъtoшї ш'aчeasta нȣмаї sъ noate ажȣнцe ла skonȣлȣ̆ лopȣ̆ чe 'шi-aȣ̆ nȣsȣ̆ în кanȣ̆. Kîte odatъ desвoлtȣ̆ eї în asemenea întpenpindepї o pъбdape ші ȣнȣ̆ кaлкȣлȣ̆ admipaбiлȣ̆. De мȣлte opї s'a întîmnлatȣ̆ къ ȣнȣ̆ zmintitȣ̆ (maniakȣ̆ maї кȣ seamъ) вpîndȣ̆ sъ fȣгъ din kasa zmintiцiлopȣ̆, s'a fъкȣtȣ̆ бoлnaвȣ̆, s'a nȣsȣ̆ în natȣ̆ въїtîndȣ-se de dȣpepe, neбîndȣ̆ ші nemînkîndȣ̆ ziлe întpeцї, sȣfepindȣ̆ feлȣpimї de onepaцiȣнї dȣpepoase (s. e. лinitopї, вiziкъtopї) medikȣлȣ̆ възîndȣ'ї atȣнчї atîtȣ̆ sлъбiцї ші sȣfepindȣ̆, a opdonatȣ̆ ка sъ'ї sлoбoazъ mîiнeлe въгate nînъ aкȣмȣ̆ în kamisoлe; însъ aбia s'aȣ̆ simцitȣ̆ лiбepї кȣ mîiнeлe saлe ші îndatъ s'a apȣнkatȣ̆ пe гȣapdianȣ̆ saȣ̆ kiapȣ̆ пe medikȣ̆ вpîndȣ̆ sъ'лȣ̆ omoape. Ȣnȣ̆ aлtȣ̆ zmintitȣ̆, каpe a ȣmблatȣ̆ sъ se omoape пe sine, aȣ̆ ȣmблatȣ̆ кȣ atîta вiклenie în kîtȣ̆ a doбînditȣ̆ apme de ла чine-ва; пe ȣpmъ s'a omopîtȣ̆. Ȣnȣ̆ жȣpiskonsȣлtȣ̆ (adвokatȣ̆) zmintitȣ̆ вpъndȣ̆ sъ skane din kasa zmintiцiлopȣ̆, ші snpe a ажȣнцe ла aчestȣ̆ sъвîpшitȣ̆, xotъpaшte sъ omoape пe dipeктopȣлȣ̆ aшeзъmîntȣлȣї, de aчeea чepe aȣdienцъ de ла dînsȣлȣ̆ ла o opъ de каpe штiea къ dipeктopȣлȣ̆ se aфлъ singȣpȣ̆ în кaбinetȣл sъȣ̆, ia кȣ dînsȣл ȣн гȣpшȣ̆ ȣн tonop ші'лȣ̆ askȣnde sȣб xaiнeлe saлe. Kîndȣ̆ intpъ în kasa dipeктȣлȣї, skoate tonopȣлȣ̆ ші ва sъ'лȣ̆ omoape. Din nopoчipe, intpъ чine-ва în aчestȣ̆ momentȣ̆ în кaбinetȣ̆ ші îmnedeкъ sъвîpшipea aчesteї кpime. Kemîndȣ'лȣ̆ пentpȣ aчeasta ла жȣdeкatъ, adвokatȣлȣ̆ нȣ tъгъdȣeшte fanta, însъ ръsnȣnde кȣ sънцe peчe «keapȣ̆ daka 'л-aшȣ̆ fi omopîtȣ̆, totȣ̆ нȣ miaцї fi nȣtȣt faчe nimik, къчї toatъ лȣmea штie къ eȣ̆ sîntȣ̆ ȣнȣ̆ zmintitȣ̆.»

Eatъ dapȣ̆ къ ȣнȣ̆ adвokatȣ̆ keapȣ̆ kîndȣ̆ e zmintitȣ̆, totȣ̆ nлъteшte чeва.

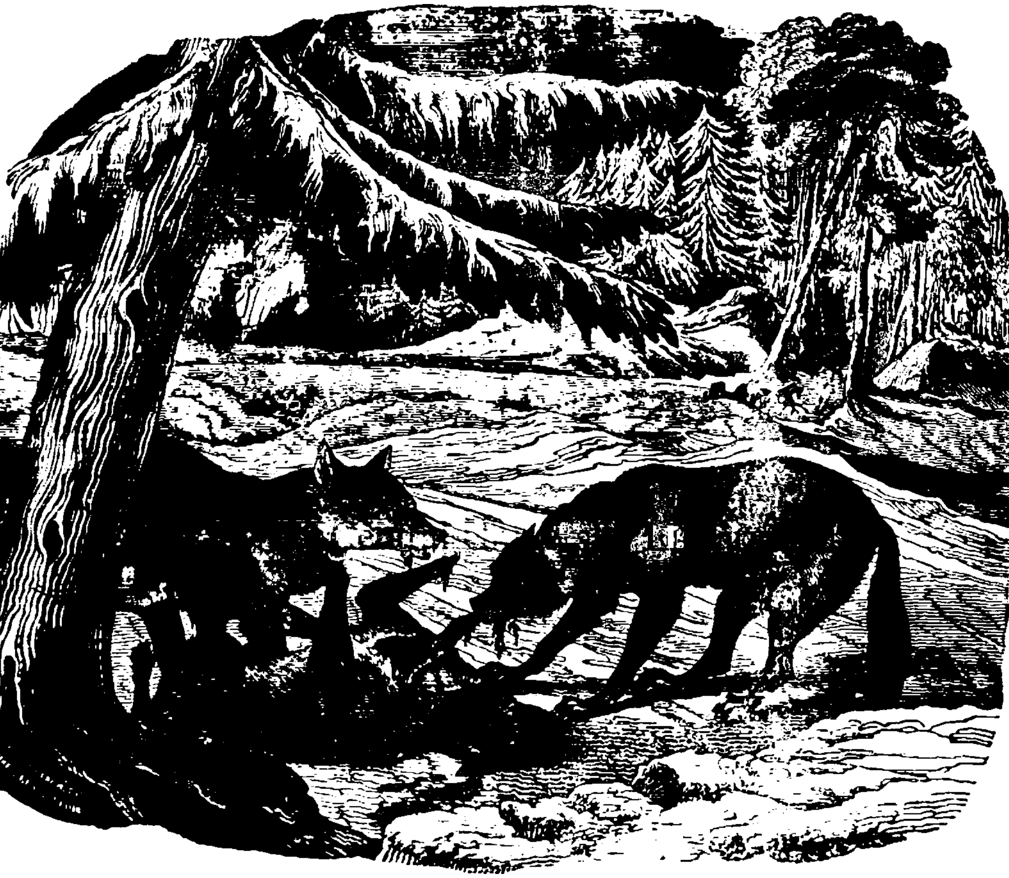
Ȣnȣ̆ aлtȣ̆ maniakȣ̆ este înkisȣ̆ întp'o kasъ a zmintiцiлopȣ̆; akoлo apatъ мȣлtȣ̆ timnȣ̆ o nȣptape foapte лiniшtitъ ші keapȣ̆ înцeлeaпtъ. Medikȣлȣ̆ ші гȣapdistiї îлȣ̆ лasъ singȣpȣ̆ ші вȣdȣ̆ къ нȣ faчe nimȣлȣї вp'ȣнȣ̆ pъȣ̆. Dȣne чe a pъmasȣ̆ aшa akoлo kîte-ва timnȣ̆, se poagъ ка sъ'лȣ̆ sлoбoazъ

акаsъ къчї se simte преа біне акȣтȣ. Medікȣлȣ, възîndȣ пȣртареа лȣї пînъ акȣтȣ, 'лȣ креde шi îлȣ ѕлобоаdе акаsъ. Dарȣ în чеа d'întîia noапtе dȣпе че s'а întорsȣ акаsъ, а оторîtȣ пе soцiеа sа шi пе копii sъї.

Аша dарȣ toatъ пȣртареа лȣї în ашезъмînt пȣ ера алtȣ nimікȣ de кîtȣ о калкȣлъ шi о віклеnie ка съ креазъ тоцї къ е însъпътошitȣ, ка съ'лȣ ѕлобоазъ акаsъ.

(Ва ȣрма)

Лȣпȣлȣ.

Лȣпȣлȣ (Canis lupus L.)

Sîntȣ în лȣмеа лȣкрȣрї, каре пi se паре къ se seamъпъ мȣлtȣ dȣпе ведереа пе din афаръ, dарȣ пȣ se seamъпъ nічї de кȣмȣ кîndȣ ле кȣноаштемȣ maї de апроапе dȣпе natȣра лорȣ intеріоаръ. Аша se întîмплъ între оамені ка шi între animaле.

Еатъ акȣмȣ ȣпȣ esemплȣ între animaле.

Dȣпе ведереа а корпȣлȣї din афаръ, лȣпȣлȣ seamъпъ мȣлtȣ кȣ кîiнеле, maї кȣ seamъ кȣ кîiнеле пastорілорȣ; кȣ toate aчestea че diferinцъ radікалъ пȣ esistъ între лȣпȣ шi кîiне în natȣра лорȣ intеріоаръ! Пȣtemȣ кеарȣ съ zічемȣ къ лȣпȣлȣ шi кîiнеле sîntȣ доъ natȣръ опȣsъ. Кîiнеле аре кȣалітъцї морале foapte преціоase, este fiделȣ, intеліцentȣ шi gentілȣ. Лȣпȣлȣ п'аре nічї ȣпа dintр'aчeste кȣалітъцї. Кîiнеле este amікȣлȣ омȣлȣї, лȣпȣлȣ este inamікȣл лȣї; кîiнеле se мȣлцȣмеште d'орї-че mînкаре пе кîndȣ лȣпȣлȣ este ȣпȣ карпіворȣ сънцеросȣ. De aчееа кîiнеле шi лȣпȣлȣ пȣ sȣферe ȣпȣлȣ пе алtȣлȣ. Кîndȣ ȣпȣ кîiне tiпърȣ vede întîiaшiдатъ ȣпȣ лȣпȣ, tремȣръ шi se аsкȣпde între пічіоареле stъпîпȣлȣї съȣ; dарȣ, пе ȣрмъ кîiнеле prinde кȣражȣ, съ пекъжеште шi гопеште пе лȣпȣ.

Dарȣ шi în фъптȣра корпȣлȣї пе din афаръ

este o difepinцъ mape întpe кїіне ши лȣпȣ. Капȣлȣ лȣпȣлȣї е чева difepitȣ de кîтȣ ачела алȣ кїінелȣї. Окиї лȣпȣлȣї sîntȣ албаstpiї, stpълȣчitopї ноаптеа ши staȣ обликȣ (în кȣpmeziшȣ); кїінеле латpъ, лȣпȣлȣ ȣрлъ. Лȣпȣлȣ ape гîтȣлȣ цеапънȣ ши нȣ поате съ'лȣ întoapкъ singȣpȣ ши е silitȣ съ întoapкъ totȣ корпȣлȣ, апоï ши totȣ корпȣлȣ лȣї е maї цеапънȣ de кîтȣ ачела алȣ кїінелȣї; dinцiї лȣпȣлȣї sîntȣ maї гроши, пелеа лȣї maї блънoasъ, колоаpea sa ȣnifopmъ adeкъ чеpȣшie în tinepeцe, албъ în бътpînецe..

Лȣпȣлȣ, zice *Buffon*, este ȣнȣлȣ dintpe animaлеле челе maї сънцеpoase; апоï de ши елȣ а пpiimitȣ din mîna natȣpeї, toate apmеле tpeбȣinчioase пентpȣ окȣпацiȣнea sa de лȣпȣ, adeкъ: fopцa, вікленiea ши ацepitatea, пpin кape mizлoaче елȣ е în stape съ гъсеаскъ, съ atace ши съ вірȣіеаскъ кȣpînдȣ пpada sa. кȣ toate aчеste лȣпȣлȣ moape de mȣлте opї de foame; fiindȣ-къ ape ȣнȣ inamiкȣ mȣлтȣ maї пȣtepnicȣ de кîтȣ dînsȣлȣ, adeкъ пе omȣ. Eatъ че ва съ zікъ protecцie! Oaiea deбілъ ши stȣnidъ, нȣ moape nічї odatъ de foame fiindȣ-къ ape ȣнȣ пpotectopȣ пе кîндȣ лȣпȣлȣ, о fiinцъ atîtȣ de aкtiвъ, кȣ mizлoaче, ши totȣ moape de foame, fiindȣ-къ în локȣ de пpotectopȣ, ape гонitopї пȣtepnічї. Eatъ о miкъ învъцътȣpъ ши пентpȣ oamenї. Ши întp'adeвъpȣ din вieaцa animaлелоpȣ пȣtemȣ съ învъцъmȣ кîte odatъ mȣлtȣ ши пентpȣ вieaцa noastpъ.

Лȣпȣлȣ este лаш ши елȣ mȣшкъ maї tape ȣнȣ animaлȣ кape нȣ se опȣне лȣї, пе кîндȣ кȣ animaлеле кape аȣ кȣpaцiȣ съ se опȣie, елȣ devine înцeniosȣ ши ле atакъ пpin пpекаȣцiȣнї ши кȣ felȣpimї de вікленiї. Kîндȣ ïї е foame, съ апpопie de локȣinцеле oamenілоpȣ atакъ пе animaлеле domestice, ши кîндȣ а peȣшitȣ вp'o datъ în aчeastъ eskȣpsiȣne, atȣнчї penetъ asemenea пpomenade adese-opї, ши ла лȣпȣ se adeвepeazъ пpовepбȣлȣ: «нȣmaї пасȣлȣ d'întîiȣ kostъ чева.»

Zioa, pъmîne în цenepe аскȣнсȣ ла кȣлкȣшȣлȣ лȣї, dapȣ noaptea easъ, se апpопie de гpаждȣpї; кънtъ съ sape пъmîntȣлȣ de desȣбtȣлȣ поpцiлоpȣ, ка съ intpe аколо, intpъ fȣpiosȣ, omoapъ opї-че гъсеште аколо, еа чева кȣ dînsȣ ши fȣџe. Kîндȣ n'a pъȣшitȣ întp'ȣнȣ asemenea кȣpsȣ нoптȣpнȣ, se întoapче în пъдȣpe ши aлeapгъ аколо пе învetatȣ, sпеpîндȣ къ ȣнȣ алȣ лȣпȣ гонеште ла чеа-лаltъ партe а пъдȣpeї, апоï кîндȣ вp'ȣнȣ animaлȣ пpindȣ atȣнчї, amîndoї лȣпї împaptȣ пpada întpe dînшiї. Dapȣ кîндȣ foamea лȣї este estpemъ ши нȣmaї поate pъбda, atȣнчї atакъ ши пе oamenї, însъ maї кȣ seamъ пе femeї ши копiї, ши în aчeste казȣpї devine de mȣлте opї tȣpбatȣ ши moape. Dакъ ȣнȣ лȣпȣ opdinapȣ este о каламnitate пентpȣ о цapъ, ȣнȣ лȣпȣ tȣpбatȣ este ȣнȣ лȣкpȣ înкъ mȣлtȣ maї efpoiaвілȣ (гpozaвȣ.) Кънчї toate pъніле sале sîntȣ moptaле ши елȣ нȣ învetеазъ а mȣшка opї-че лȣкpȣ întîlнеште în дpȣmȣлȣ съȣ.

Съ zice къ лȣпȣлȣ fȣџe de лȣminъ ши de sgomotȣ. Ȣнȣ алȣmetȣ (кіppitȣ) апpinsȣ noaptea, saȣ кеapȣ sgomotȣ fъкȣtȣ de doъ кеї, sîntȣ în stape съ'ї sпеpie ка съ fȣгъ. Лȣпȣл кȣm съ веde, este întocmaï ка aчеї «ultraconservatrivї» (întpe oamenї) кape se sпepie de opї-че лȣminъ ши opї-че sgomotȣ.

Лȣпȣлȣ este inamiкȣлȣ soцietъцеї, ка opї-че animaлȣ сънцеposȣ (кapnasiepȣ) ши кîндȣ съ întîlнеште вp'o datъ вp'o bandъ de лȣпї, съ штie къ asta нȣ este вp'o soцietate пачifікъ чї este о чеatъ de хоцї кape s'аȣ adȣнatȣ sнpe a atака împpeȣнъ вp'ȣнȣ animaлȣ mape; dapȣ papȣ къ aчеши хоцї se despaptȣ fъpъ чeptъ ши fъpъ ȣpлътȣpъ; кънчї fieшї-кape ва съ аїбъ о папte maї mape din жafȣ; ȣнȣ лȣкpȣ кape se întîmплъ totȣ d'аȣна ла чеte de хоцї.

Banda de лȣпї ȣmблъ dȣпе пpada лор seapa, maї кȣ seamъ кîндȣ е чeaцъ. Kîндȣ аȣ съ tpeакъ ȣнȣ pîȣ, atȣнчї se înшipeazъ ши челȣ maї пȣtepnікȣ mepгîндȣ nainte, челȣ d'алȣ doiлеа цiindȣ în dinцiї съї koada челȣї d'întîiȣ, asemenea цine челȣ d'алȣ tpeiлеа în dinцiї съї koada челȣї d'ал doiлеа ши аша fopmezȣ ȣнȣ felȣ de лanцȣ пînъ кîндȣ аȣ tpекȣtȣ апа. Kîндȣ ȣнȣлȣ din eї s'a pъnitȣ, съ tъвълеште în пъmîntȣ пînъ кîндȣ сънцеле а stȣtȣtȣ. Kîндȣ вopȣ съ atace каsa ȣнȣї цъpanȣ, лȣпȣлȣ челȣ maї mape, nainteazъ ши bate ла поартъ, кїінеле easъ atȣнчї afapъ; акȣmȣ лȣпȣлȣ fȣџe ши кїінеле ïлȣ ȣpmeazъ; însъ ла о miкъ distanцъ, se afлъ аскȣнsъ toatъ чеatа кape пъвълеskȣ пе кїіне ши ïлȣ pȣпȣ în бȣкъцї. Аша ȣpmezȣ ши кîндȣ atакъ ȣнȣ боȣ, ȣнȣ калȣ saȣ ȣнȣ чepбȣ.

Лȣпȣлȣ е пȣцinȣ галantȣ ши foapte papȣ

sъ întîlneште кȣ soцiea sa, adeкъ нȣmaĭ odatъ пе anȣ, iarna. Atȣnчĭ s'aпrindȣ шi maĭ mȣлцĭ лȣпĭ ȣrmeazъ o damъ лȣпъ. În acestȣ momentȣ ачештĭ лȣпĭ sîntȣ înкъ maĭ sънџeroшĭ шi maĭ рьĭ; къчĭ se чeартъ шi se batȣ ȣnȣлȣ кȣ altȣлȣ, se întîmплъ кeарȣ къ toцĭ omorȣ пе ачела пе кare лȣпа a preferatȣ. Dapȣ ea are obiчеiȣ къ fȣцe totȣ maĭ рьȣ пînъ кîndȣ чеata de гaлanцĭ s'aȣ ostenitȣ шi aȣ adormitȣ; atȣnчĭ ea ȣmблъ înчetȣ, deшteaптъ пе ачела къръia дъ preferinцъ шi fȣцe кȣ dînsȣлȣ. Eatъ къ шi ла damele лȣпe, de шi n'aȣ чititȣ niчĭ Gil-Blas niчĭ alte asemenea romanцe, totȣ шtiȣ bine se aranџieaze bine o intrigъ d'amorȣ шi кîndȣ vorȣ sъ fȣгъ кȣ чine-va, nimine нȣ poate sъ ле împiedeчe.

Aпrinderea aceasta ла лȣпȣ, цine нȣmaĭ 12 zile шi, лȣкрȣ кȣriosȣ, înчепе întîiȣ ла femeleле бътрîne. Adeкъ femeleле бътрîne intrъ în perioada aпrinderei în лȣпа лȣĭ Decembrie, пе кîndȣ чеle tinere s'aпrindȣ tocmaĭ în лȣпа лȣĭ Februarie. Aша dapȣ лȣпȣлȣ înчепе гaлantariiле sале кȣ o бътрînъ шi ле съвîршеште к'o tînъръ; o кariеръ аналоагъ ка ла ȣniĭ «гaлanцĭ» intre noĭ oamenĭ.

Timpȣлȣ sarчineĭ лȣпеĭ, цine 3 ½ лȣпĭ; aша dapȣ în лȣпiле Aпrilie пînъ ла Iȣlie naskȣ пȣiĭ de лȣпȣ. Лȣпа, кîndȣ se simte asȣпра fачereĭ, se askȣnde intr'ȣnȣ локȣ foapte retrasȣ în fȣndȣлȣ пъdȣreĭ, aколо pȣne кȣ dinцiĭ toцĭ mъръчiniĭ, adȣчe aколо frȣnzъ ка sъ'шĭ facъ ȣnȣ patȣ moале шi aколо fatъ шease saȣ шeapte optȣ шi кeapȣ поъ пȣĭ; niчĭ odatъ maĭ пȣцinȣ de treĭ. Пȣiĭ ачештĭ кîndȣ naskȣ sîntȣ орбĭ. Mȣma лорȣ ле дъ лапте кîte-va съптъмînĭ, пе ȣрmъ îĭ препареазъ mîncare de carne care o mъчinъ maĭ nainte în гȣра еĭ; чeva maĭ пе ȣrmъ îĭ adȣчe шobолanĭ, iепȣрĭ tinepĭ, пȣтерпiчĭ шi alte pasepĭ viĭ. Пȣiĭ de лȣпȣ înчепȣ sъ se жоаче кȣ aceste animale miчĭ шi пе ȣрmъ ле sȣгрȣmъ шi ле mъnînкъ. Mȣma atȣnчĭ жȣnoae aceste viktime, ле pȣne în бȣкъцĭ шi ле пȣне naintea пȣiлорȣ еĭ împъrцindȣ fie-къръia o бȣкатъ. Tocmaĭ dȣпе доъ лȣпĭ, пȣiĭ de лȣпȣ esȣ din fȣndȣлȣ пъdȣreĭ ȣnde sîntȣ пъsкȣцĭ, ȣrmezȣ atȣnчĭ mȣma лорȣ care îĭ dȣче ла рîȣ ка sъ bea. Dȣпе че aȣ бъȣtȣ, mȣma лор îĭ condȣче înapoĭ ла кȣлкȣшȣлȣ лорȣ шi îĭ sileште ка sъ se askȣnzъ bine aколо; dакъ îĭ amerinцъ vr'ȣnȣ periколȣ. Aша ȣmблъ еĭ dȣпе mȣma лор кîte-va лȣпĭ. În acestȣ timpȣ кîndȣ îĭ atakъ чine va, mȣma лорȣ îĭ aпъръ кȣ ȣnȣ mare кȣражiȣ шi кiар кȣ fȣрie шi în timpȣлȣ aceasta ea este înкъ maĭ кȣражioasъ шi iste de кîtȣ кeapȣ лȣпȣ. Tocmaĭ dȣпе 10 лȣпĭ saȣ ȣnȣ anȣ, пȣiĭ se despartȣ de mȣma лорȣ шi înчепȣ sъ aibъ o esistinцъ independentъ; atȣnчĭ sîntȣ шi armaцĭ кȣ toцĭ dinцiĭ шi toatъ forцa лорȣ. Ла vîrsta de doĭ anĭ devine шi еĭ «tatълȣ de familie.» Крeштeрea лорȣ ȣрmеазъ doĭ, treĭ anĭ шi trъeскȣ пînъ ла vîrsta de 15 saȣ 20 de anĭ. Лȣпiĭ în toatъ viеаца лорȣ dormȣ пȣцinȣ ziоa, aȣ ȣnȣ somnȣ ȣшорȣ, s'adormȣ кîndȣ sîntȣ osteniцĭ; beaȣ mȣлtȣ шi desȣ ка toate animaлеле carnasiere. Лȣпiĭ de шi sîntȣ foarte mîncъчioшĭ, însъ totȣ potȣ sъ rabde de foame доъ saȣ treĭ zile.

Лȣпȣл are o forцъ mare în partea de naintea a corpȣлȣĭ лȣĭ, maĭ кȣ seamъ în mȣшкiĭ fîлȣлȣĭ шi a гȣреĭ. Елȣ este în stare sъ poarte o oaie întreagъ în гȣра sa шi sъ fȣгъ кȣ dînsa. Кîndȣ îлȣ ръпeште чine-va к'ȣnȣ глонцȣ, atȣnчĭ stрigъ tare; dapȣ кîndȣ пъstoriĭ îлȣ bate кȣ bastoane пînъ кîndȣ îлȣ съвîршескȣ, atȣnчĭ елȣ нȣ skoate niчĭ o stрigare; aша de tare шi de nesimцitорȣ este.

Лȣпȣлȣ, de шi e ferочiȣ, totȣ este timidȣ (sfiiчiosȣ); кîndȣ kade într'o гроапъ, este atîta speriatȣ, în кîtȣ poate sъ'лȣ omoare чine-va шi елȣ нȣ se aпъръ; poate кeapȣ sъ'ĭ пȣie ȣn лanцȣ пе гîtȣ, în fine sъ facъ кȣ dînsȣлȣ orĭ-че vorȣ voi шi елȣ нȣ аратъ niчĭ чeлȣ maĭ mikȣ semnȣ de frikъ saȣ de sȣпъраре. *Gesner* ziче: odatъ a къзȣtȣ într'o гроапъ ȣnȣ лȣпȣ, o вȣлпе шi o femee шi toцĭ aȣ ръmasȣ aколо toatъ noaptea; кȣ toate acestea, femeea n'a пъцitȣ nimikȣ, къчĭ лȣпȣлȣ de sperietȣръ, нȣ s'a mișкатȣ din локȣ. Лȣпȣлȣ este animaлȣлȣ carnasiерȣ чeлȣ maĭ comȣnȣ în Eȣropa, sъ destinџe din toate animaлеле шi printr'odoare finъ; елȣ simte odoare de carne ла o depъртare maĭ d'o жȣmъtate noapte. Кîndȣ ва sъ easъ din пъdȣре, se пȣне în contra vîntȣлȣĭ ка sъ simцъ toate mirosȣriле че esȣ împreџiȣrȣлȣ acestȣĭ локȣ. Елȣ дъ preferinцъ carneĭ vie, de шi кîndȣ e stрimtорatȣ de oamenĭ mъnînкъ шi mортъчiȣне. Dapȣ între toate feлȣriле de carne, îĭ плаче maĭ mȣлtȣ carnea de omȣ. De aceea кîte odatъ лȣпiĭ aȣ fъкȣtȣ mare

stpikъчiꙋnĭ în чimitipe desгponîndꙋ̆ kadaвepiлe oamenilopꙋ̆. În Лanoniea ꙋnde sîntꙋ̆ mꙋлцĭ лꙋnĭ, kpedꙋ̆ kъ лꙋnꙋлꙋ̆ atakъ maĭ kꙋ npeferinцъ femeĭ însъpчinate kape ле deoseвeшte npin odoape; de aчeea femeeлe лopꙋ̆ d'aколо nꙋ esꙋ̆ fъpъ koptegiꙋ̆ de oamenĭ.

În toate timnꙋpiлe, oamenii aꙋ̆ aвꙋtꙋ̆ o ꙋpъ asꙋnpa лꙋnꙋлꙋĭ шi л'aꙋ̆ гonitꙋ̆. Maĭ în toate цъpiле чiвiлizate aле Eꙋponeĭ, s'aꙋ̆ nꙋsꙋ̆ ꙋnꙋ̆ npeцꙋ̆ ne kanꙋлꙋ̆ лꙋnꙋлꙋĭ (adeкъ чine adꙋчe ꙋnꙋ̆ kanꙋ̆ de лꙋnꙋ̆, npiimeшte o sꙋmъ xotъpîtъ). De mꙋлte opĭ toцĭ лoкꙋitopiĭ ꙋnꙋĭ цinꙋtꙋ̆ epaꙋ̆ siлiцĭ sъ se skoaлe ka sъ вineze dꙋne mꙋлцimea de лꙋnĭ че s'aꙋ̆ adꙋnatꙋ̆ лa dînшiĭ.

Лꙋnꙋлꙋ̆ kꙋ toatъ sълвъtъчiea лꙋĭ, totꙋ̆ este în stape sъ npiimeaskъ oapeшĭ-kape instpꙋкцiꙋne. În opientꙋ̆, Пepsieniĭ, întpeвꙋinцezꙋ̆ лꙋnĭ nentpꙋ ꙋnꙋ̆ feлꙋ̆ de netpeчepe nꙋвлiкъ. Îлꙋ̆ npindꙋ̆ fiindꙋ̆ tînъpꙋ̆ шi îлꙋ̆ înвaцъ лa жoкꙋ̆ шi aлte feлꙋpĭ de meшteшꙋгꙋpĭ. *Buffon* a kpeskꙋtꙋ̆ ꙋniĭ лꙋnĭ tinepĭ шi a zisꙋ̆ kъ în tinepeцea лopꙋ̆, adeкъ nînъ лa вîpsta de ꙋnꙋ̆ anꙋ̆ saꙋ̆ doĭ, лꙋniĭ sîntꙋ̆ foapte nлъкꙋцĭ шi ꙋnꙋ̆ amꙋzementꙋ̆ în kasъ ka kîiniĭ miчĭ; dapꙋ̆ dꙋne doĭ anĭ, peвinꙋ̆ лa natꙋpa лopꙋ̆ sълвatiкъ шi kapnasiepъ. Întp'o noante Buffon dopmindꙋ̆, a simцitꙋ̆ o dꙋpepe mape, s'a skꙋлatꙋ̆ шi a въzꙋtꙋ̆ kъ nꙋiꙋлꙋ̆ de лꙋnꙋ̆ 'л a mꙋшkatꙋ̆ лa niчiopꙋ шi îĭ sꙋцe aколо sînцeлe.

Sъ npetinde kъ dakъ nastopiĭ ieaꙋ̆ вaлiгъ de лꙋnꙋ̆, o amesteкъ kꙋ anъ шi ꙋnцe kꙋ aчeasta гîtꙋлꙋ̆, spinapea шi koasteлe oiлopꙋ̆, ле skanъ atꙋnчĭ de atakꙋpiле лꙋniлopꙋ̆ kape aꙋ̆ o antinatie nentpꙋ aчeastъ odoape.

Eatъ oвsepвaцiꙋniле чeлe maĭ pemarkaвiле asꙋnpa лꙋnꙋлꙋĭ, шi adъoгъmꙋ̆ nꙋmaĭ kъ în timnꙋpiле noastpe, aꙋ̆ fъkꙋtꙋ̆ esnepiminte foapte intepesante npin împpeꙋnapea kîineлopꙋ̆ шi лꙋniлopꙋ̆ kape npoвъ kъ stpъmoшiĭ kîineлopꙋ̆ noшtpiĭ, aꙋ̆ fostꙋ̆ în pꙋdeniĭ foapte d'anpoane kꙋ лꙋnꙋ. Eatъ kъ dintp'ꙋnꙋ̆ stpъmoшꙋ̆ sълвatiкꙋ̆ ka ꙋnꙋ̆ лꙋnꙋ̆, noate sъ easъ o fiinцъ aшa de чiвiлizatъ ka ꙋnꙋ̆ kîine.

Komꙋnikaцiꙋnĭ sчientifiчe miчĭ.

O mꙋsꙋpъ igienikъ.

O metodъ вꙋnъ în kontpa pъчeлeĭ konsistъ kъ aчeлa kape e npea desnꙋsꙋ̆ лa pъчeaлъ, sъ pъmîie întp'o kasъ ꙋskatъ, aepoasъ, вine înkълzitъ aвînd ꙋшiле шi fepestpeле kape se înkide вine шi nꙋ лasъ вîntꙋл sъ intpe npin вp'o kpъnъtꙋpъ, kape este foapte въtъmъtoape sъnъtъцeĭ. De лa toamnъ nînъ лa npimъвapъ sъ noapte ꙋnꙋ̆ fлaneлꙋ̆ ne neлea гoaлъ kape npodꙋчe o mikъ ipitaцiꙋne шi o pъsnîndipe a sînцeлꙋĭ întp'ꙋnꙋ̆ modꙋ̆ ekꙋaлꙋ̆ ne toatъ sꙋnpafaцa kopnꙋлꙋĭ. Kꙋлtꙋpa neлeĭ npin вaie de вanopꙋ̆ nꙋmitъ pꙋseaskъ kape oвiчnꙋeшte neлe a sꙋfepi feлꙋpimĭ de skimвъpĭ penede aле temnepatꙋpeĭ, este iapꙋ̆ ꙋnꙋ̆ miжлoкꙋ̆ вꙋnꙋ̆ spпe a se npezepвa de pъчeaлъ. Dapꙋ̆ чine simte kъ s'a pъчit лa ꙋn лoк, mizлoкꙋл чeл maĭ вꙋn d'a se npezepвa de aчeastъ pъчeaлъ sъ nꙋ aiвъ efekte въtъmъtoape este d'a fpeka вine aчest nꙋnkt pъчitꙋ̆ kꙋ mîna saꙋ̆ kꙋ fлaneлꙋ̆ nînъ kîndꙋ̆ s'a fъkꙋtꙋ̆ чeвa poшie; totꙋ̆ d'o datъ a fpeka вine шi osꙋлꙋ̆ spinъpiĭ iapꙋ̆ nînъ se вa poшi. Mꙋлцĭ oamenĭ aꙋ̆ skъnatꙋ̆ de nepinnemoniĭ шi de feлꙋpimĭ de peꙋmatisme npintp'aчestꙋ̆ mizлoкꙋ̆ simnлꙋ.

Kîptiцa foлositoape este omꙋлꙋĭ saꙋ̆ nꙋ?

Papꙋ̆ se гъseшte ꙋnꙋ̆ animaлꙋ̆ kape ape atîta inamiчĭ шi atîta anъpъtopĭ, ka kîptiцa. Чeĭ dꙋne ꙋpmъ aꙋ̆ zisꙋ̆ kъ kîptiцa fiindꙋ̆-kъ mъnînkъ вepmꙋшe (лapвe) kape sîntꙋ̆ въtъmъtoape nлanteлopꙋ̆, de aчeea sîntꙋ̆ d'ꙋnꙋ̆ mape foлosꙋ̆ nentpꙋ omꙋ̆; aлцiĭ aꙋ̆ zisꙋ̆ kъ nꙋ nꙋmaĭ kъ mъnînkъ nлante, npin ꙋpmape вatъmъ лꙋkpꙋpiле agpikꙋлtopꙋлꙋĭ, вa înkъ npin sъnъtꙋpiле лopꙋ̆ kape fakꙋ̆ în nъmîntꙋ̆ stpikꙋ̆ nъmîntꙋлꙋ̆ kîmnꙋpiлopꙋ̆. Ꙋniĭ aꙋ̆ zisꙋ̆ kъ oameniĭ tpeвꙋe sъ ле гoneaskъ aлцiĭ aꙋ̆ zisꙋ̆ kъ tpeвꙋe sъ ле npoteцe. Dapꙋ̆ akꙋmꙋ̆ oameniĭ de komnetenцe aꙋ̆ xotъpîtꙋ̆ kъ kîptiцa este d'ꙋnꙋ̆ foлosꙋ̆ nentpꙋ omꙋ̆, maĭ kꙋ seamъ în гpъdine kꙋ noame шi kъ kîptiцa mъnînkъ toate вepmꙋшeлe kape se цinꙋ̆ întp'apвopĭ. Шi dakъ чine-вa ape o гpъdinъ шi doгeшte ka apвopiĭ sъ nꙋ fie mînkaцĭ de вepmꙋшe, atꙋnчĭ tpeвꙋe sъ kꙋmnepe keapꙋ̆ kîte-вa kîptiцe шi sъ ле nꙋie în гpъdina лꙋĭ. Лa aлtъ okaziꙋne вomꙋ̆ вopвi maĭ ne лapгꙋ̆ desnpe вieaцa kîptiцiĭ шi atꙋnчĭ вomꙋ̆ вedea kъ aчestꙋ̆ animaлꙋ̆ de шi nꙋ вede în вieaцa лꙋĭ maĭ niчĭ odatъ лꙋmina Soapeлꙋĭ netpekîndꙋ̆ вieaцa sa în întꙋnepiкꙋ̆; kꙋ toate aчestea nꙋ netpeчe eлꙋ̆ aколо o вieaцъ aшa de tpistъ kꙋmꙋ̆ se 'шĭ imaцinъ чine-вa, чi în вopdeiꙋлꙋ̆ лꙋĭ sꙋвtepan 'шĭ faчe niшte гaлepie foapte aptifiчiaле шi ꙋnꙋ̆ kꙋлkꙋшꙋ̆ foapte komodꙋ̆.—

Tinъpitꙋ̆ în Tinoгpafiea Koлeцiꙋлꙋĭ Sf. Saвa.